

Het JSF handboekje voor PvdA-Kamerleden

*'Onder de PvdA wordt er niet één JSF gekocht.
Voor die 6 miljard kunnen we alle maatschappelijke
problemen in ons land oplossen.'*

Handboekje voor PvdA-Kamerleden

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1. Is het nodig de F-16 te vervangen?	7
2. Is het duidelijk hoeveel het kost om langer door te vliegen met de F-16?	8
3. Is het duidelijk wat de aanschaf van de JSF de belastingbetaler gaat kosten?	9
4. Wim Kok beloofde dat deelname aan de ontwikkeling van de JSF de belastingbetaler geen cent meer zou kosten dan kant en klare vliegtuigen kopen van de plank. Gaat dat lukken?	12
5. Is de PvdA volgens het regeerakkoord verplicht in te stemmen met het besluit om testtoestellen te kopen?	14
6. Kun je testtoestellen kopen en alsnog nee zeggen tegen de JSF?	15
7. En hoe zit het nou met de geluidsoverlast van de JSF?	17
8. Die JSF, is dat nou echt een grote banenmotor?	19
9. Maar hoe moeten we nu verder?	21
Bijlage: Aangenomen motie door PvdA-Congres te Utrecht op 15 maart 2009	23

Handboekje voor PvdA-Kamerleden

Voorwoord

Nog deze maand (april 2009) debatteert de Tweede Kamer over de aanschaf van de eerste twee JSF-toestellen. In totaal wil de regering er 85 kopen. Dat kost inmiddels al meer dan 6 miljard euro.

De fervente vóórstanders van de grootste wapenorder aller tijden zijn in de politiek in de minderheid. Maar dat geldt ook de fervente tegenstanders.

De doorslaggevende stem is in handen van de partij die wel veel kritische vragen stelt, maar nog geen duidelijk standpunt heeft: de PvdA.

Eerder was de PvdA wel duidelijk. De Tweede Kamerfractie stemde tegen deelname aan de ontwikkeling van de JSF. Door de val van het Kabinet Kok en de opkomst van de LPF ging Nederlandse deelname toch door.

De PvdA bleef tegen. Het verkiezingsprogramma van 2006 was bijzonder helder: 'Nederland stapt uit het JSF project'. PvdA-woordvoerder Luuk Blom liet over de intenties van zijn partij geen twijfel bestaan: 'Ik begrijp best dat de luchtmacht zo snel mogelijk zo veel mogelijk vliegtuigen wil hebben, maar dat gaat niet gebeuren. Onder de PvdA wordt er niet één JSF gekocht. Dat wordt een hard punt in het verkiezingsprogramma. Voor die 6 miljard kunnen we alle maatschappelijke problemen in ons land oplossen.'

De Nederlandse bevolking is in meerderheid tegen de aanschaf van de JSF. Ook de achterban van de PvdA – zowel leden als kiezers – is niet gecharmeerd van dit miljardenproject.

Nu is het aan de PvdA om de knoop door te hakken. Maar ze lijken er moeite mee te hebben. Er wordt gesuggereerd dat het besluit in de achterkamers van de coalitie zal vallen. Het definitieve besluit tot aanschaf zou de PvdA willen uitstellen. Maar in ruil daarvoor zou dan, in plaats van twee testtoestellen, één testtoestel worden aangeschaft. Maar zoals ook coalitiepartner ChristenUnie eerder aangaf: Als je kiest voor een testtoestel, heb je al een definitieve keuze gemaakt.

Handboekje voor PvdA-Kamerleden

De SP wil de PvdA een handje helpen bij het maken van de juiste keuze. Vandaar dit handboekje voor PvdA-politici. Het is klein en handzaam en dus uitermate geschikt om onder de fractietafel nog even na te slaan op de dag dat u dan toch moet kiezen: wel of geen JSF? Ons advies: houd je aan je verkiezingsbelofte!

Veel wijsheid!

Krista van Velzen
Tweede Kamerlid SP

1. Is het nodig de F-16 te vervangen?

Nee! Oud-defensiewoordvoerder en oud-PvdA-defensiemedewerker Bert Kreemers heeft aangetoond in zijn proefschrift 'Hete hangijzers' dat de F-16 nog zeker tot 2022 mee kan.

PvdA-Kamerlid Angeliën Eijnsink stelde al op 4 december 2007 op de PvdA-site:

‘Als de levensduur van de huidige F16’s verlengd kan worden, is er dus minder haast met de aanschaf van grote aantallen nieuwe toestellen.’

Op 13 maart 2009 voegde ze hier aan toe (in het Nederlands Dagblad):

‘We moeten hoe dan ook voorkomen een overhaaste beslissing te nemen, want het gaat om heel veel geld. Tegen het huidige prijspeil heb je het over ruim 6 miljard euro.’

Ook PvdA-woordvoerders Luuk Blom en Frans Timmermans gaven al aan dat de F-16 langer door kan vliegen dan defensie ons wil laten geloven. De F-16 is al sinds jaar en dag meester in de lucht. Er moet dus nog een vijand gezocht worden voor elk toestel dat geavanceerder is dan de F-16!

2. Is het duidelijk hoeveel het kost om langer door te vliegen met de F-16?

Nee. CDA-staatssecretaris Jack de Vries zegt dat dit veel geld kost, maar een helder kostenplaatje heeft hij nooit op weten te stellen. Hij weigert onderzoek te doen naar de mogelijkheid langer door te vliegen met de F-16. De PvdA heeft gepleit voor een onafhankelijk onderzoek naar de mogelijkheden om de levensduur van de huidige F-16 te verlengen. (De Nederlandse toestellen hebben er gemiddeld 3500 vliegreuren opzitten, waar de levensduur is bepaald op 8000 vliegreuren.)

Een aangenomen PvdA-motie die mede door coalitiepartners CDA en ChristenUnie is ingediend, weigert hij uit te voeren. In de motie wordt gevraagd 'een onderzoek naar de end-life-update van de F-16 zo op te zetten dat de onafhankelijkheid en transparantie van dit onderzoek gewaarborgd wordt'.

Tijdens het PvdA-congres op 14 en 15 maart 2009 werd er, met de steun van het partijbestuur en de Kamerfractie, een motie over de JSF aangenomen. De motie was afkomstig van de afdeling Heerenveen en werd mede ingediend door Leeuwarden en Uden, beide afdelingen die in de rook van de startbaan liggen van de huidige bases waar met de F-16 gevlogen wordt. Lutz Jacobi, de Friese PvdA-woordvoerder in de Tweede Kamer, is enthousiast. Op haar website schrijft ze: 'Bij de komende debatten in de Tweede Kamer over de aanschaf van JSF testtoestellen, is deze Fryske motie prima leidend voor mijn standpunt.'

De motie roept op 'de mogelijke besparingen op aanschaf of uitstel van gevechtsvliegtuigen en testtoestellen mee te wegen in de besluitvorming over de financiële problematiek'.

Het is onduidelijk wat de aanschaf van of uitstel van aanschaf gaat kosten of besparen. Dit onderdeel van de motie wordt dus niet uitgevoerd.

3. Is het duidelijk wat de aanschaf van de JSF de belastingbetaler gaat kosten?

Nee. En dat zal het voorlopig ook niet worden. De motie die is aangenomen op het PvdA-congres van 14 en 15 maart vroeg:

‘Pas te besluiten over de opvolging van de F-16 en de testtoestellen, als alle kosten en eigenschappen van de kandidaten bekend zijn’.

De Kamer (inclusief de PvdA) heeft staatssecretaris van Defensie Jack de Vries gevraagd om een duidelijke offerte (Request for Offer) te krijgen van alle producenten die een toestel maken dat de F-16 zou kunnen vervangen. Hij heeft dit geweigerd. Woordvoerder Tom Burbage van Lockheed Martin is duidelijk: ‘Wij zijn zelf nog bezig om uit te zoeken hoe duur de JSF wordt.’ Pas in 2012, zo vertelt Burbage, zal Lockheed met het Pentagon voor het eerst een vaste prijs afspreken – en dan alleen voor de levering van de serie JSF’s die in dat jaar wordt besteld. Zelfs de prijs van de twee testtoestellen ligt nog niet vast (NRC 2 maart 2009). Joël Voordewind, woordvoerder in de Kamer voor de ChristenUnie, sloeg in hetzelfde artikel de spijker op de kop:

‘Nu beslissen betekent dat we een blanco cheque tekenen.’

Ook generaal Heinz van het Pentagon is duidelijk: ‘Van alle mogelijkheden die er zijn, is een vaste prijsafpraak het minst veelbelovend.’ ‘Pas in 2014 zullen we in staat zijn een vaste prijs te bepalen voor het toestel.’ (Nederlands Dagblad 27 februari 2009.)

Ook de Algemene Rekenkamer adviseert de staatssecretaris om de Kamer meer duidelijkheid te geven over de kosten van de aanschaf van de JSF en de uitstapkosten (oktober 2008). Zij wijzen er bovendien op dat de betrouwbaarheid van de gegevens die de projectorganisatie in de VS hanteert beperkt is, omdat deze veelal zijn gebaseerd op *schattingen en veronderstellingen*. ‘Veel van de informatie over het JSF-programma is

toekomstgericht. Die informatie kan daarom alleen maar gebaseerd zijn op aannames, voorspellingen en verwachtingen, wat haar per definitie onzeker maakt.’ Ook wijzen zij er op dat de kosten van landingsbanen en andere infrastructuur nog niet duidelijk zijn. Ook over de levensduurkosten is er veel onduidelijkheid.

Ook de Deense Rekenkamer die op 25 maart een onderzoek publiceerde wijst op deze onzekerheden over de prijs en de levensduurkosten: ‘Elke beslissing nu over de aanschaf van een gevechtsvliegtuig is een stap in het duister.’

PvdA-Kamerlid Angelien Eijnsink reageerde direct op het Nederlandse Rekenkamer-rapport:

‘De staatssecretaris van Defensie moet de Rekenkamer volmondig gelijk geven en daar direct naar handelen: de Tweede Kamer moet volledige en actuele informatie krijgen. Als de Tweede Kamer niet voldoende informatie heeft, kan er ook geen besluit worden genomen over welk vliegtuig de beste prestaties levert voor de beste prijs. Dan worden er dus ook geen vliegtuigen aangeschaft.’

Tijdens een hoorzitting in de Tweede Kamer op 6 april 2009 wordt dhr. Schellekens, die namens de auditdienst van het ministerie van Economische Zaken spreekt, gevraagd hoe zij een inschatting kunnen maken van de betrouwbaarheid van de Amerikaanse cijfers. Hij antwoordt daarop: ‘Dat blijft buitengewoon lastig. De Kamer heeft een opgave gekregen van de Amerikaanse leveranciers. Ik zal aangeven waar die staat. Die opgave is niet-bindend. In die opgave staat echter voor welke prijs zij het vliegtuig willen leveren. Dat is de meest harde informatie die op dit moment te krijgen is.’

‘Hoe betrouwbaar is die? Ik zou bijna zeggen: net zo betrouwbaar als de informatie van een autoverkoper.’

De JSF: voor of tegen?

De prijs van de JSF hangt in hoge mate af van het totaal aantal te produceren toestellen. Waar Lockheed in eerste instantie met de verwachting van 6000 te produceren toestellen werkte, heeft zij dat inmiddels aangepast naar 4.500. Zelfs als alle landen, die een vervanger voor hun gevechtsvliegtuigen zoeken, voor de JSF zouden kiezen, lijkt dit getal nog niet haalbaar! JSF-watcher Johan Boeder voerde een analyse uit over de levensduurkosten en komt tot de conclusie dat met het huidige budget er niet 85 maar maximaal 57 toestellen aangeschaft zouden kunnen worden.

Ook de Amerikaanse Rekenkamer komt elk jaar in maart met een waslijst van risico's en aanbevelingen. Om een lang verhaal kort te maken denk ik dat het goed is stil te staan bij een uitspraak van Frans Timmermans die hij deed tijdens een debat georganiseerd door de PvdA-afdeling Groningen:

‘Het kopen van de JSF is het besteden van heel veel geld dat veel beter op een andere manier besteed kan worden. Dat we het nu kopen is waanzin. Het is een vliegtuig zonder vijanden, het vliegt niet eens, we weten niet zeker of we wel voldoende compensatie orders krijgen.’

4. Wim Kok beloofde dat deelname aan de ontwikkeling van de JSF de belastingbetaler geen cent meer zou kosten dan kant en klare vliegtuigen kopen van de plank. Gaat dat lukken?

Niet alleen Wim Kok maar ook Mariëtte Hamer deed deze belofte. In het NRC van 17 mei 2008 zei ze nog: 'Ons ijkpunt is altijd geweest dat deelname aan de ontwikkelfase niet duurder mag zijn voor de belastingbetaler dan als zo'n vliegtuig van de plank gekocht wordt.'

Er is een ingewikkelde berekening gemaakt, een zogenaamde businesscase, waaruit zou moeten blijken hoeveel geld Nederlandse deelname de belastingbetaler zou kosten – geld dus dat de industrie zou moeten terugbetalen. Deze berekening is gebaseerd op een grote totale productie (4500 JSF's wereldwijd, een aantal dat onhaalbaar is), maar ook zonder dat bekend is hoeveel een JSF eigenlijk kost.

Het ministerie van Economische Zaken heeft volgens afspraak recent een herberekening uitgevoerd van deze rekensom op basis van binnengehaalde orders. De industrie weigert het bedrag dat daaruit kwam af te betalen en heeft een proces aangespannen om dit te verlagen. De bedrijven dreigen uit de deal met de Staat te stappen en helemaal niks af te dragen. De belastingbetaler is dus linksom of rechtsom altijd de dupe.

PvdA-woordvoerder Luuk Blom had dit al voorzien (Intermediair 4 mei 2006):

'Nederland heeft meer dan achthonderd miljoen euro in de ontwikkeling van een vliegtuig gestoken terwijl de garantie nul is dat we ook maar iets terugkrijgen. Die hele businesscase is een lachertje.'

Momenteel loopt er een arbitragezaak waarbij de arbiter zal bepalen welke afdracht het bedrijfsleven moet doen. De businesscase was een afspraak tussen de Staat en de deelnemende bedrijven. Nu de bedrijven niet instemmen met de herberekening van de businesscase is er geen sprake van een 'herijkte businesscase'. Het regeerakkoord schrijft voor dat deze er eerst zou moeten zijn en dat pas daarna een besluit over testtoestellen genomen moet worden.

Dat vond PvdA-woordvoerder Eijssink ook, getuige haar inbreng tijdens het debat van 30 oktober 2008: 'In de haast die staatssecretaris De Vries keer op keer lijkt te willen betrachten op sommige onderdelen van dit dossier, kan mijn fractie maar moeilijk consistentie ontdekken. Die haast is er bijvoorbeeld niet bij de nu lopende herijking van de business case. Het resultaat daarvan zullen wij toetsen aan de oorspronkelijk afgesproken parameters en de harde Zalmgarantie, die luidt dat het de belastingbetaler geen cent zal gaan kosten. Dat opnieuw besloten is tot verlenging van het overleg hierover met de betrokken partijen, baart zorgen.'

'Wij wachten het resultaat van de onderhandelingen en zo nodig de daaropvolgende arbitrage af. Voor ons geldt hier de Zalmgarantie en de afspraken uit het regeerakkoord dat wij geen besluit nemen over de eventuele aanschaf van testtoestellen voordat de business case correct herijkt is.'

De businesscase is niet herijkt. De arbitragezaak loopt nog steeds. Reden genoeg om, zoals Angelien Eijssink al voorstelde, niet in te stemmen met de aanschaf van testtoestellen.

5. Is de PvdA volgens het regeerakkoord verplicht in te stemmen met het besluit om testtoestellen te kopen?

Nee. In het regeerakkoord staat: 'In 2008 wordt de business case herijkt voordat in 2009 besluitvorming plaatsvindt over de contractondertekening voor de definitieve aanschaf van testtoestellen.' Zoals in het vorige hoofdstukje al duidelijk werd: een betwiste businesscase is geen herijkte businesscase. En daarnaast: het regeerakkoord, dat sinds de kredietcrisis niet meer in beton gegoten staat, vraagt alleen om besluitvorming in 2009. En een negatief besluit is toch ook een besluit?

6. Kun je testtoestellen kopen en alsnog nee zeggen tegen de JSF?

Waarom zou je dat willen doen? Wie koopt er nu voor enkele honderden miljoenen twee trainingstoestellen om later toch een ander toestel te kopen? Als het besluit wordt doorgeschoven naar een volgend kabinet, waarom zou je dan nu al de salami-tactiek hanteren en nu al dit besluit nemen over testtoestellen?

Tijdens een werkbezoek van de vaste Kamercommissie voor Defensie aan de VS waren de woordvoerders van JSF-producent Lockheed Martin en het Pentagon heel helder. Deelname aan de testfase is voorbehouden aan enkele partners en niet mogelijk als slechts het testtoestel aangeschaft zal worden.

Coalitiepartner Joël Voordewind van de ChristenUnie heeft de boodschap goed begrepen (Parool 23 februari 2009):

‘Als je kiest voor een testtoestel heb je al een definitieve keuze gemaakt.’

En gelijk heeft hij natuurlijk. Ook de JSF-projectleider van het Pentagon, generaal Heinz, is helder (NRC 2 maart 2009):

‘De vraag is of jullie een beetje zwanger willen zijn.’

En ook de producent van de Saab Gripen is helder:

‘Als Nederland besluit een JSF testtoestel aan te schaffen doen wij niet meer mee aan deze race!’

Dan is het dus de keuze uit één toestel.

Ook PvdA-fractievoorzitter Mariëtte Hamer ziet de bui al hangen. In antwoord op een vraag van NOVA (14 april 2009) 'Wat is uw angst eigenlijk?' zegt zij:

'Nou mijn angst is dat we straks ja zeggen tegen een testtoestel en er uiteindelijk achter zullen komen dat we toch niet terug kunnen, terwijl dat veel meer gaat kosten misschien dan we ooit bedoeld hebben.'

7. En hoe zit het nou met de geluidsoverlast van de JSF?

Daarover is veel onduidelijkheid. Uit onderzoek van het Nationaal Lucht- en Ruimtevaart Laboratorium (NLR) blijkt dat de JSF op 1000 voet hoogte (300 meter) meer herrie maakt dan de F-16. Het NLR kan nog niks zeggen over het stijgen en landen van de JSF, toch de belangrijkste veroorzakers van geluidsoverlast. Hoewel het NLR in eerste instantie aangaf nog drie maanden nodig te hebben om dit onderzoek af te ronden, probeert ze dit nu in één maand af te ronden. De vraag is of het onderzoek uitsluitel geeft over de geluidsoverlast van alle drie de kandidaten.

De motie aangenomen op het PvdA-congres geeft aan: 'voor besluitvorming over de opvolging van de F-16 moet absolute duidelijkheid zijn over de verwachte geluidsniveau's, de gevolgen voor de geluidscontouren en de gevolgen voor de leefbaarheid voor de regio's rondom vliegbases Leeuwarden en Volkel'.

Die is er (nu) dus niet. Staatssecretaris De Vries vraagt de Tweede Kamer in april uiterlijk een besluit te nemen over de eerste twee JSF's, ook al is het geluidsonderzoek niet afgerond. Het is wijsheid de woorden van PvdA-woordvoerder Eijsink in het Nederlands Dagblad van 4 februari 2009 letterlijk te nemen:

'De staatssecretaris heeft er belang bij ons goed te informeren. Als hij ons niet serieus neemt, kunnen wij straks geen besluit nemen. Dan wordt er dus ook geen vliegtuig aangeschaft.'

8. Die JSF, is dat nou echt een grote banenmotor?

Nee. En dat was al in 2002, toen besloten werd deel te nemen aan de ontwikkeling van de JSF, duidelijk. Het Centraal Plan Bureau gaf toen al aan dat er geen nieuwe werkgelegenheid zou ontstaan door deze deelname en ook in 2009 herhalen ze deze kritiek. De werkgelegenheid is vervangend. Het Centraal Plan Bureau en PricewaterhouseCoopers (beiden niet belanghebbenden) geven aan dat het om 600 banen gaat, maximaal 1200. Dat de deelnemende bedrijven, die grote belangen erbij hebben om een positief beeld te schetsen vlak voor het Kamerdebat, met hogere cijfers komen, is niet verbazingwekkend.

De PvdA-motie die is aangenomen op het PvdA-congres vraagt 'Voor besluitvorming over de opvolging van F-16 opheldering te krijgen over de verwachte economische effecten van een keuze voor JSF, dan wel de Saab Gripen'.

De economische effecten van de JSF zijn in ieder geval mager. Bert Kreemers, oud defensie-voorlichter en oud-medewerker van de PvdA-fractie, zegt hierover:

'Zelfs als deze beloften worden waargemaakt, ligt het uitbesteden van zulke opdrachten aan buitenlandse vestigingen of goedkopere bedrijven in het buitenland voor de hand. Wie de Nederlandse economie echt wil steunen, weet ongetwijfeld minder omslachtige manieren dan de aanschaf van een nieuw gevechtsvliegtuig, terwijl zijn voorganger nog jaren mee kan.'

Ook PvdA-woordvoester Angelien Eijnsink is duidelijk (Volkskrant 22 mei 2008):

'De industriële discussie krijgt dan de overhand en niemand praat meer over wat Defensie echt nodig

heeft. Wij hebben onze keuze nog niet gemaakt. Ik begrijp niet dat andere partijen nu al zeggen dat de JSF het beste toestel is. Ik heb hem nog niet zien vliegen en weet nog niet wat de prijs is.'

De Algemene Rekenkamer stelt over de werkgelegenheid:

'Er zijn verschillende studies gedaan naar de economische effecten voor de Nederlandse industrie. De studieresultaten zijn gebaseerd op aannames, voorspellingen en verwachtingen; het gaat immers over de toekomst. Hierdoor hebben de uitkomsten van de studies ook een beperkte waarde, omdat de economische effecten zich moeilijk laten voorspellen.'

'Verder zit er een vertekening in de bron-informatie van de studies, omdat deze informatie veelal afkomstig is uit enquêtes en interviews die zijn gehouden onder respondenten uit de industrie, die een direct belang hebben bij een positieve uitkomst. Deze vertekening is onvermijdelijk omdat er geen mogelijkheid bestaat om andere bronnen te gebruiken.'

Over de werkgelegenheid bij een keuze voor de Saab is geen harde informatie. Dit deel van de PvdA-motie is dus duidelijk niet uitgevoerd.

9. Maar hoe moeten we nu verder?

Geen paniek! De F-16 kan nog jaren mee! Haastige spoed is zelden goed. Of zoals Luuk Blom u adviseerde:

‘Na de HSL en de Betuwelijn gaan we niet weer op onze bek.’

Angelien Eijssink stelde in het Nederlands Dagblad van 3 maart 2009: ‘We moeten hoe dan ook voorkomen een overhaaste beslissing te nemen, want het gaat om heel veel geld. Tegen het huidige prijspeil heb je het over ruim 6 miljard euro.’

En gelijk heeft ze! Laat dan ook de oproep van Luuk Blom goed tot u doordringen (Volkskrant 30 maart 2005):

‘Ik heb de hoop dat men tot het inzicht komt dat het niets wordt met de JSF. De aankoop van 85 toestellen is door de kostenstijging al niet meer haalbaar. Laten we nu uit dit project stappen voor het nog erger wordt.’

U heeft nu even rust gecreëerd. De druk is er van af. In de tussentijd bestudeert u rustig hoeveel vliegtuigen er überhaupt nodig zijn, of het ambitie-niveau van de Nederlandse krijgsmacht – dat nu al amper haalbaar is – niet naar beneden bijgesteld moet worden, en kijkt u welke toestellen er te zijner tijd van de productielijn komen.

Laat u niet gek maken. Nederland hoeft niet aan die testfase mee te doen. Dat doen andere partnerlanden ook niet allemaal.

Handboekje voor PvdA-Kamerleden

Maak uw verkiezingsbelofte waar en doe wat de meerderheid van uw kiezers én de bevolking van u mag verwachten: zeg nee tegen aanschaf van de JSF.

Heeft u na het lezen van dit handboekje nog vragen?

Dan kunt u mij altijd mailen via: kvvelzen@sp.nl

Bijlage: Aangenomen motie door PvdA-Congres te Utrecht op 15 maart 2009

MOTIE 39   **Heerenveen**

Menaldumadeel, Uden/Veghel, Tytsjerksteradiel, Tynaarlo, Leeuwarderadeel, Leeuwarden, Groningen, Borger-Odoorn, Assen, Valkenswaard, Renkum, Dongeradeel, Utrecht

En zoals aangepast door PB:

(...)

Roept de PvdA-Kamerleden op:

- Pas te besluiten over de opvolging van de F-16 als alle kosten en eigenschappen van de relevante kandidaten bekend zijn.
- Voor besluitvorming absolute duidelijkheid te eisen over de verwachte geluidsniveau's, de consequenties voor de geluidsc contouren en de gevolgen voor planologie en leefbaarheid voor de regio's rondom vliegbases Volkel en Leeuwarden.
- Voor besluitvorming de toets voortkomende uit de Natuurbeschermingswet te houden, waaruit voor de verschillende toestellen moet blijken of ze significante gevolgen op de natuurwaarden hebben en of een vergunning kan worden verkregen voor de oefengebieden.
- Voor besluitvorming opheldering te krijgen over de verwachte economische effecten van een keuze voor JSF, dan wel de Saab Gripen;
- De mogelijke besparingen op de aanschaf, of uitstel, van gevechtsvliegtuig en testtoestellen bij de keuze voor een alternatieve kandidaat mee te wegen in de besluitvorming over de financiële problematiek.

En gaat over tot de orde van de dag.

